

**ИЗБОРНОМ ВЕЋУ
ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Предмет: Извештај комисије за избор доцента за ужу научну област
Библијско-патристичка филологија, предмет:
Грчки језик

Одлуком Наставно-научног већа Православног богословског факултета од 27. априла 2015. изабрани смо у комисију за припрему извештаја о пријављеним кандидатима за избор у звање **доцента** за ужу научну област **Библијско-патристичка филологија**, предмет **Грчки језик**, са пуним радним временом, на одређено време. Част нам је да Већу поднесемо следећи **извештај**.

На конкурс објављен у дневном листу "Данас", додатак "Послови", од 13. маја 2015. године, пријавио се један кандидат – **др Јелена Фемић Касапис**, досадашњи асистент за ужу научну област Библијско-патристичка филологија, предмет Грчки језик, на Православном богословском факултету Универзитета у Београду.

Јелена Фемић Касапис рођена је 9. маја 1971. године у Новом Саду, од оца †Благоја и мајке †Драге, где је завршила основну школу и Природно-математичку гимназију *Јован Јовановић Змај*, смер Физика. Године 1990. уписала се на Катедру за класичне науке Филозофског факултета Универзитета у Београду. Дипломирала је 1997. године са просечном оценом 8,48 и стекла звање дипломираног класичног филолога. Одбранила је дипломски рад под насловом *Коментари на Шестоднев Светог Василија Великог и Светог Амвросија Миланског* – преводи са грчког и латинског језика. Године 2009. одбранила је магистарску тезу под менторским руководством професора др Александра Ломе, редовног члана Српске академије

наука и уметности, под насловом *Порекло термина φύσις, οὐσία и ὑπόστασις и њихов семантички развој од најранијих помена до црквених Отаца*. Ове године, 18. марта, одбранила је докторску тезу код истог ментора, под насловом *Терминологија грчких мистерија и њена хришћанска осмишљења*. Поред старих језика које је изучавала на основним и магистарским студијама (уз грчки, латински и основе староиндијског и старословенског), од савремених језика активно познаје грчки, енглески и руски, док се служи романским језицима и немачким. Ваља нагласити да познаје како класични и јелинистички тако и средњовековни грчки. Из научне радозналости, својевремено је одслушала наставу (2 семестра) из старојеврејског језика на Православном богословском факултету код редовног професора др Драгана Милина.

Непосредно по дипломирању учествовала је у настави савременог грчког језика на тада новоотвореној Катедри за неохеленске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду, као сарадник-асистент по уговору, где је држала предавања из Увода у неохеленске студије на првој години, Грчке морфологије на првој и другој, Синтаксе грчког језика и Граматичке вежбе из књижевности на трећој и четвртој години. Сарадња са овом катедром трајала је приближно две године, односно до бомбардовања земље, а обновљена је 2013. на основу ангажмана по уговору о делу на иницијативу управника Катедре проф. др Милене Јовановић (у питању је извођење наставе из Историје грчког језика са 4 часа седмично).

Фебруара месеца 2005. засновала је радни однос на Православном богословском факултету у звању асистента приправника за Новозаветни грчки језик. Октобра 2009. изабрана је у звање асистента за исти предмет, које јој се поновним избором поверава октобра 2012. Сходни уговор је на снази до 27. фебруара 2017. године (урачунато 15 месеци породичског одсуства). Од академске 2013/2014. године на мастер студијама изводи наставу из предмета Савремени грчки језик.

Од 31. јануара 2003. године, одлуком Министарства правде Републике Србије, постављена је за сталног судског тумача за грчки језик.

Од 1998. године удата је за свештеника Димитрија Касаписа и има ћерку Игнатију (2011).

Има објављених преко 2000 штампаних страница превода са грчког и на грчки језик. Реч је о теолошким текстовима, као и о поетским и прозним књижевним остварењима, објављиваним у часописима и зборницима или као самостална издања, монографије (в. Библиографију). Ови преводи односе се на различите периоде грчког језика. Има објављене преводне са енглеског језика. Симултани је и консекутивни преводилац за Грчки језик (научни скупови на којима је преводила наведени су при крају овог Извештаја).

Др Јелена Фемић Касапис консекутивно преводи предавања професорâ теологије из Грчке приликом њихових посета Православном богословском факултету у Београду. Као преводилац била је ангажована од стране Владе наше земље приликом посетаâ високих грчких државних званичника, попут бивших премијера Константина Симитиса и Константина Мицотакиса.

Она добија високе оцене у поступку студентске евалуације педагошког рада извођача наставе (у претходне три академске године резултати анкетања студената су по општој оцени изразито добри, просек износи 4,13, при чему су посебно истакнути параметри прегледног и јасног излагања, као и успешности наставне комуникације са студентима на часу – подстицање укључивања и учествовања студената, одговарање на њихова питања и узимање у обзир студентских коментара).

Током рада на Православном богословском факултету асистент др Јелена Фемић Касапис, поред активног бављења писменим и усменим преводилачким радом, објављивала је научне радове у часописима и зборницима међународног и националног значаја.

У даљем излагању понудићемо валоризацију научних радова др Јелене Фемић Касапис (њихова вредност исказана је у Додатку уз тачку 3 Сажетка), а у закључку ћемо настојати да дамо општу оцену њеног досадашњег стваралаштва.

Библиографија др Јелене Фемић Касапис обухвата следеће
јединице:

А. Књиге, студије, огледи, чланци

2009.

- [1] „Термин Ὑπόστασις [hypostasis] у јелинској писаној баштини (I део)“, *Саборност: теолошки годишњак*, год. III (2009) 259-268.
- [2] „Етимологије термина Φύσις, Οὐσία и Ὑπόστασις и њихови сродни облици у другим језицима“, *Стил*, бр. 8 (2009) 303-312.

2010.

- [3] *Порекло термина Φύσις, Οὐσία и Ὑπόστασις и њихов семантички развој од најранијих помена до црквених отаца*, Београд: Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања 2010, 155 стр. ISBN 978-86-7405-073-6

Садржај:

Уводна реч (8)

1. Етимологије трију термина и сродни облици у другим језицима (9-18)
 2. Φύσις: семантички распон и развој (19-55)
 3. Οὐσία: семантички распон и развој (56-78)
 4. Ὑπόστασις: семантички распон и развој (79-113)
 5. Нова мисао и постојеће речи (114-140)
 6. Закључак (141-143)
- Summary (144)
- Zusammenfassung (144)
- Рецензија (145)
- Литература (146-152)
- Index locorum (153-155)

- [4] „Преглед дохришћанских значења термина ὑπόστασις“, *Српска теологија данас*, књ. 1: Зборник радова Првог годишњег симпозиона (ПБФ Београд, 29-30. мај 2009), уред. Б. Шијаковић, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ 2010, 493-500.

2011.

- [5] „Етимологија речи мυστήριον и њених еквивалената у неким индоевропским језицима“, *Српска теологија данас*, књ. 2: Зборник радова Другог годишњег симпозиона (ПБФ Београд, 28-29. мај 2010), уред. Б. Шијаковић, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ 2011, 577-582.

2012.

- [6] „Основне црте мистеријских култова“, *Теолингвистика*, уред. А. К. Гадомски, К. Кончаревић, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ 2012, стр. 342-348.

2015.

- [7] „Ο ὅρος Ὑπόστασις εἰς τὰ δύο χωρία τοῦ Πολυβίου – Προφίλοσοφικὴ σημασιολογία τοῦ ὅρου“, *Θεολογία, Διευθυντὴς Συντάξεως: Σταῦρος Γιαγκάζογλου*, Ἀθῆνα: Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2015. („Термин Ὑπόστασις у два Полибијева одељка“ – у прилогу достављена потврда о прихватању објављивања рада у наведеном часопису са ERIH листе)
- [8] „Ο ὅρος Μύστης στὴν προχριστιανικὴ του χρήση“, *Philotheos*, књ. 15, уред. Б. Шијаковић, Београд: Православни богословски факултет 2015, 121-130.
- [9] „Термин мυστήριον у медицини“, *Српска теологија данас*, књ. 6: Зборник радова Шестог годишњег симпозиона (ПБФ Београд, 30. мај 2014), уред. Р. Поповић, Београд: Православни богословски факултет 2015, стр. 247-251.

Б. Преводачки рад:

Преводи књига са грчког језика

(а) Студије из области православља

1. Њ.Б. архиеп. Тиране и целе Албаније г.г. Анастасије Јанулатос, *Глобализам и православље*, изд. Хиландарски фонд при БФ СПЦ: Хришћански културни центар, Београд 2002, 234 стр.
изворник: к.к. Αναστασίου (Γιαννουλάτου), Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*, εκδ. Ακρίτας, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 9-272. (коаутор превода Јасмина Ђекић)

(б) Богослужбене књиге

2. *Служба светом Нектарију Егинском чудотворцу*, изд. Милан Р. Томић, Лозница 2002, 95 стр.
изворник: Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου Μητροπολίτου Πενταπόλεως τοῦ Θαυματουργοῦ.

(в) Зборници

3. *Евергетинос*, зборник богогласних изрека и поука богоносних и светих отаца из XI века, изд. Библиотека „Образ светачки“, Београд 2003, стр. 7-314.
изворник: Εὐεργετινὸς ἦτοι Συναγωγὴ τῶν θεοφθόγγων ῥημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν θεοφόρων καὶ Ἀγίων Πατέρων ἀπὸ πάσης γραφῆς θεοπνεύστου συναθροισθεῖσα. (коаутор превода Јелена Петровић)

(г) Преводи уџбеника

4. *Теме хришћанске етике*, уџбеник за веронауку за последњи разред грчких државних средњих школа, изд. Каленић, Крагујевац 2004, 174 стр.
изворник: Θέματα χριστιανικῆς δογματικῆς.

(д) Геополитичке студије

5. Стефанос Песмазоглу, *Косово: Двострука Хибрис*, изд. библиотека PRO ET CONTRA Завода за издавање уџбеника Србије, Београд 2005, 366 стр.
изворник: Στέφανος Πεσμάζογλου, *Κόσσοβο : Διπλή Υβρις*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2001.

(ђ) Историјски романи, мемоарска проза

6. Харис Циркинидис, *Јелена Аполонија*, изд. Народна књига Алфа, Београд 2005, 281 стр.
изворник: Χάρης Τσιρκινίδης, *Γιέλενα Απολλώνεια*, εκδ. Κέδρος, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 11-373.
7. Јоанис Корнаракис, „Теме пастирске психологије“, Нови Сад: Простор, око 200 стр. (у штампи)

(е) Студије из догматике

8. Митрополит пергамски Јован Зизјулас, „Символизам и реализам у православном богослужењу“, *Саборност*, год. VII, бр.1-4 (2001)13-35.
изворник: Ι. Ζηζιούλας, «Συμβολισμός και Ρεαλισμός στην Ορθόδοξη Λατρεία», *Σύναξη* т. ОА', Αθήναι 1999, 6-21.

Прештампано у: *Црква у тајни пројављена – огледи из евхаристијског богословља*, Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије браничевске 2012, 5-27.

9. Митрополит пергамски Јован Зизјулас, „Евхаристија и Царство Божије“, *Саборност*, год. VIII, бр.3-4 (2002) 23-87.

изворник: I. Ζηζιούλας, «Ευχαριστία και Βασιλεία του Θεού», *Σύναξη* т. ΜΘ', Αθήναι 1994, 81-97. (коаутор превода Димитриос Касапис)

(ж) Студије из црквене уметности

10. Стаматис Склирис, „Икона и нестворена светлост“ у: С. Склирис, *У огледалу и загонетки*, изд. ПБФ БУ, Београд 2005, стр. 147-154.

изворник: звучни запис симултаног превода са међународног научног симпосиона *Свети Григорије Палама у историји и садашњости*, одржаног у Србињу, октобра 2001. год.

11. Стаматис Склирис, „Две специфичне осетљивости у сликарском делу Ел Грека“ у: С. Склирис, *У огледалу и загонетки*, изд. ПБФ БУ, Београд 2005, стр. 423-432.

12. Стаматис Склирис, „Нови зографи на простору иконографије“ у: С. Склирис, *У огледалу и загонетки*, изд. ПБФ БУ, Београд 2005, стр. 489-492.

изворник: Σ. Σκλήρης, «Νέοι ζωγράφοι στο χώρο της αγιογραφίας», *Εν εσόπτρῳ*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήναι 2002, σελ. 247-249.

13. Стаматис Склирис, „Тумачење ликовне представе Мироносица“ у: С. Склирис, *У огледалу и загонетки*, изд. ПБФ БУ, Београд 2005, стр. 517-518.

изворник: «Ερμηνεία της παραστάσεως των Μυροφόρων», *Καθημερινή*, Αθήνα 2005.

14. Стаматис Склирис, „Иконографија, вера и сликарство“ у: С. Склирис, *У огледалу и загонетки*, изд. ПБФ БУ, Београд 2005, стр. 591-600.

изворник: звучни запис интервјуа са аутором, који је водила г-ђа Е. Вулгараки-Писина 2002. године. С обзиром да грчки часопис у којем је требало да се нађе и овај интервју није био доживео своје прво издање, он није објављен на изворном језику.

Преводи приказа

15. «Савремена јелинска уметност», часопис *Искон*, епархија Врањска, бр. 2, Врање 1997, стр. 43.
Изворни наслов чланка: Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη.
16. Предговор аутора српском издању дела Власија Ј. Фидаса «Канонско право – Богословска перспектива», изд. БФ СПЦ: Хиландарски фонд, Београд 2001, стр. 5-7.

Преводи црквене књижевности

17. «Ученик крста и подвижник послушања», посвећено старцу Јефрему Катунакијском, изд. Библиотека "Образ светачки", Београд 2002, стр. 141-219 и 356-360.
18. «Небеса отворена», старац Симон Арванитис, изд. Библиотека "Образ светачки", Београд 2002, стр. 262-342.
19. «Чувајте душу», разговори са старцем Пајсијем Светогорцем, изд. Библиотека "Образ светачки", Београд 2003, стр. 319-354.
20. «Господу на Небесима. Сећања – чуда – поуке», Манолис Мелинос, сећања на светог Нектарија Егинског, изд. Библиотека "Образ светачки", Београд 2003, стр. 45-105 и 315-423.
21. «Печат истинити», старац Емилијан, изд. манастир Жича, Врњачка Бања 2003, превела I део, стр. 11-142 и II део, стр. 211-233 и 270-277.

Преводи на грчки језик

(а) публикације

22. «Σταυρωμένο Κοσσυφοπέδιο – Βεβηλωμένες και κατεστραμένες ορθόδοξες σερβικές εκκλησίες στο Κοσσυφοπέδιο και στη Μετόχια (Ιούνιος-Οκτώβριος 1999)» (РАСПЕТО КОСОВО). Двојезична публикација са упоредним текстом на грчком и српском језику, коауторство Димитријем Касаписом; изд. Глас Косова и Метохије, медијско-издавачки центар епархије Рашко-Призренске, 1999, 59 стр.

(б) монографије

23. «Чувари светиње», издање светлописа Драгана С. Танасијевића, монографија уз пропратни текст на шест језика, коауторство са Димитријем Касаписом; изд. Љ. Танасијевић, Београд 2000. (Превод на грчки текстова владике Рашко-Призренског г.г. Артемија и Душана Миловановића налази се после изворног текста на српском језику, на 10 непагинисаних страна.)

(в) поезија

- 24.«Ο Λόγος τῆς ἀγάπης», превод песме деспота Стефана Лазаревића, у оквиру луксузно опремљеног шестојезичног издања. Коауторство са Зораном Јелисавчићем; изд. АЛДЕМО 2000.
- 25.«Με τον Χριστό αδιαλείπτως», песме академика Миодрага Павловића преведене на грчки; библиофилско четворојезично издање у 99 нумерисаних примерака, засебни папирусни листови. Ликовна монографија, коауторство са Димитријем Касаписом; изд. АЛДЕМО 2000.

(г) чланци

- 26.Μάξιμος Βασιλίδης, επ. Δυτικής Αμερικής –Λος Άντζελες, „Συνάντηση σε επίπεδο ελευθερίας και αγάπης. Σύντομη έκθεσις της προτάσεως του π. Ιουστίνου Πόποβιτς“, *Πειραιϊκή Εκκλησία*, бр. 215 (Μάιος 2010) 24–27. Изворник: Максим Васиљевић, επ. Западноамерички – Лос Анђелес, „Сусрет у равни слободе и љубави: парадигма конкретног предлога оца Јустина Поповића“.

Преводи са енглеског језика

(а) преводи књига

27. Митрополит пергамски Јован Зизјулас, *Заједница и другост*, Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије Браничевске, 2011, 300. Изворник: John D. Zizioulas, *Communion and Otherness: Further Studies in Personhood and the Church*, New York&London: T&T Clark 2006, pp. 309.
28. Митрополит пергамски Јован Зизјулас, „Важне тачке пневматологије Другог васељенског сабора“, *Filioque – Историјски и теолошки аспекти једног проблема*, уред. З. Матић, Одбор за просвету и културу Епархије браничевске, Пожаревац 2012, 149–169. (поглавље, прештампано из књиге наведене под бр. 27)

Стручна редактура

1. Радомир Милошевић, *Православна еортологија*, Смедерево: Храм Светог апостола Луке, 2004.
Обрада грчких и латинских термина.
2. Мирослав Марковић, *Студије о религији антике*, Никшић: Јасен, 2001.

3. Ненад Милошевић, *У Духу и истини*, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ, 2011. Обрада грчких и латинских термина.

Лектура и коректура

1. *Хришћанство и демократија: између антагонизма и могућности*, Београд: Konrad Adenauer Stiftung, 2010, 375 стр.

О научно-истраживачком раду кандидата.

Научни рад др Јелене Фемић Касапис усмерен је пре свега на истраживање теолошке терминологије (етимологије и семантичког развоја кључних термина из сфере догматике) у грчком језику класичног и библијско-патристичког периода. О томе сведоче њен магистарски и докторски рад. Магистарски рад (објављен, наведен у Библиографији под [3]) кандидата представља опсежну студију посвећену истраживању порекла, етимологије и семантичког развоја трију термина, φύσις, οὐσία, ὑπόστασις, без којих се ни философија ни теологија не могу замислити. У рецензији професора доктора Александра Ломе магистарског рада кандидата стоји: Посреди је филолошко истраживање са културноисторијском димензијом, јер су му предмет три важна грчка филозофска и теолошка термина из онтолошке сфере, чија се значења додирују и делимично преклапају. За сваки понаособ бивају прослеђени и описани правци и гранања његовог семантичког развоја, пошавши од најранијих помена и предтерминолошких употреба, затим процес његове терминологизације у језику грчке филозофије и његови теолошки исходи у делима црквених отаца. Посебна пажња посвећена је међуодносу трију разматраних термина у појединим терминолошким системима. За почетну тачку узета је етимологија унутар грчког језика, уз осврт на блиска или подударна образовања у другим индоевропским језицима. Средишњи део рада и његов сразмерно највећи део чине три поглавља посвећена трима насловним терминима: φύσις, οὐσία, ὑπόστασις. Поступак је унутар свакога поглавља исти: на одабраним примерима установљава се за реч развојна линија значења, полазећи од оних најраније посведочених која су, по правилу, и најближа етимолошком

предлошку. Тиме се постиже богата унутрашња разуђеност свих трију параграфа, чији поднаслови оцртавају реконструисане линије семантичких развоја. У честим случајевима, када може бити недоумице око тачног значења речи у датом примеру даје се подробен филолошки коментар, уз осврте на постојеће преводе датог места на другим језицима (српском, енглеском, француском, немачком). Посебно су корисна запажања о синонимној употреби са једним од друга два разматрана термина или неком трећом грчком речи или изразом, јер доприносе прецизнијем омеђењу семантичких поља него што је то случај са преводима на друге језике. Нису, међутим, занемарене ни индиције које пружају рани преводи ових трију термина на друге језике, пре свега латински, али и старословенски.

Резултати су занимљиви и корисни, и свакако придоносе доста тога семантичкој историји ових термина, која је иначе много пута, из разних углова, сагледавана у ранијој литератури. Спроведена филолошка анализа полаже основ за разматрање у завршном поглављу, које се бави судбином трију разматраних термина у склопу хришћанске теолошке мисли, полазећи од употреба код Св. Григорија Богослова, Атанасија и Василија Великог и других Отаца Цркве, али узимајући у обзир и савремену литературу из области теологије и догматике. Посреди је свакако штиво од научног и стручног интереса, како за класичне филологе тако и за теологе. Срдачно препоручујем књигу Јелене Фемић-Касапис за објављивање.

Докторска дисертација кандидата, под насловом *Терминологија грчких мистерија и њена хришћанска осмишљења* (289 страница уобичајеног формата), како стоји у сходном Извештају комисије, има за свој предмет лексику једнога семантичког поља омеђеног религијским феноменом, какав су античке грчке мистерије, те стога поред филолошког има и свој културноисторијски аспект. Тај културноисторијски оквир оцртан је у уводном поглављу, где су на основу извора и секундарне литературе сажето приказана знања која поседујемо о грчким мистеријским кутовима. Средишњи део рада представља лексиколошка анализа грчких термина коришћених у склопу мистеријских култова. Пошто је предочена разуђеност тог сегмента грчке сакралне лексики, главна пажња усредсређује се на три термина којима се означава целина мистеријског култа: ὄργια, τελετή и μυστήρια. Neutrum plurale

ὄργια < *φόργια са највише вероватноће се изводи од корена који је у ἔργον, ἐργάζομαι, ἔρδω, ῥέζω, енгл. *work*, нем. *Werk* итд., те би етимолошки значио „радње“, али се од почетка употребљавао искључиво у сакралној сфери, као термин за ознаку свештених радњи, обреда. На сличној семасиологији вршења свештене радње заснива се термин τελετή. Изведен је од глагола τελέω „вршити“ у специјалном значењу „посветити у мистерије“. У једнини τελετή значи чин посвећења, а множина τελεταί означава скуп мистеријских обреда и употребљава се синонимно са ὄργια и μυστήρια.

И реч μυστήριον употребљава се испрва и превасходно у множини μυστήρια, а тако и преводи, „мистерије“ пошто је из грчког ушла у интернационалну терминологију историје религија. Стога, а и зато што јој, за разлику од претходно обрађена два термина, изворно значење није прозирно и подложно је различитим тумачењима, њој је у склопу овог разматрања посвећена посебна пажња. Разматрање овог термина полази од етимолошко-творбене анализе.

Следи потанка семантичка анализа одабраних потврда именице μυστήριον код јонских прозних писаца VI–V века (Хераклит, Херодот, Хипократ) и на првим епиграфским потврдама речи (атички натписи); затим у атичкој драмској поезији V–IV век (Есхил, Софокле, Еурипид) и код Аристофана; у класичној атичкој прози код Тукидида, Андокида, Лисије, Платона, Аристотела, средњој грчкој комедији код Мнесимаха и Менандра.

У раздобљу које је уследило, а које називамо јелинистичком епохом, атички дијалекат легао је у основу општегрчког књижевног језика, којне. Преко којне реч μυστήριον, „тајна“, живи до данас у грчком, а из њега је у том значењу преузета и у друге језике. Неке посебне употребе код позних аутора римског доба могу се извести из тога значења, на пример, код медицинских писаца „тајни рецепт“, „медикамент начињен по тајном рецепту“, као и „чудесни, чудотворни“ медикамент (φάρμακον) (Артеј, Гален, Тралијан). Тако се стиже до употреба које се налазе на двама магијским папирусима из II–IV века, где је могуће да се μυστήριον – „чаролија, враџбина“ – односи на конкретан материјални предмет: амајлију, талисман. Ту је конкретизација значења ишла путем „тајно знање“ > „примена тајног знања (у врачању)“ > „предмет обдарен магичним моћима“. Коначно, занимљива је употреба код Херодијана, историчара из III

века хришћанске ере (Hdn. VIII 7.4). Наводећи говор који је цар Максим одржао војницима, он војничку заклетву назива „светом тајном“ римске власти. Ту је реч о покушају превода и тумачења латинског термина *sacramentum*. Ова позна паганска употреба ближи се хришћанској, будући да у терминологији Западне Цркве *sacramentum* означава свету Тајну Причести.

Треће поглавље је посвећено глаголу $\mu\acute{\upsilon}\omega$. Полази се од констатације да глагол $\mu\ddot{\upsilon}\acute{\epsilon}\omega$, пасивно $\mu\ddot{\upsilon}\acute{\epsilon}\omicron\mu\alpha\iota$, „посвећујем / бивам посвећен у мистерије“, са својим изведеницама $\mu\acute{\upsilon}\eta\varsigma$ „посвећење“, $\mu\acute{\upsilon}\sigma\tau\eta\varsigma$ „посвећеник у мистерије, иницијанд“, $\mu\upsilon\sigma\tau\alpha\gamma\omega\gamma\acute{o}\varsigma$, „посветитељ у мистерије, иницијант“, и $\mu\upsilon\sigma\tau\acute{\eta}\rho\iota\omicron\nu$, $\mu\upsilon\sigma\tau\acute{\eta}\rho\iota\alpha$ нема општеприхваћене и поуздане етимологије, која би нам расветлила изворно значење ових кључних термина. Покушаји дубљег етимологизирања ове лексичке породице, углавном усмерени ка глаголу $\mu\acute{\upsilon}\omega$ „затварати се (о очима, уснама, такође ранама, цветним чашицама и сл.), „жмурити“, „ћутати“, што отвара низ питања формалне и семантичке природе, која су овде предмет подробног разматрања.

Ради сагледавања могуће семантичке везе са породицом глагола $\mu\ddot{\upsilon}\acute{\epsilon}\omega$ извршена је потанка анализа значења глагола $\mu\acute{\upsilon}\omega$ и његових превербалних изведеница, које су, свака понаособ, сагледане кроз своје потврде – $\acute{\epsilon}\pi\iota\mu\acute{\upsilon}\omega$, $\kappa\alpha\tau\alpha\mu\acute{\upsilon}\omega$, уз апокопиран облик $\kappa\alpha\mu\mu\acute{\upsilon}\omega$, $\sigma\upsilon\mu\mu\acute{\upsilon}\omega$ ($\xi\upsilon\mu\mu\acute{\upsilon}\omega$), $\acute{\upsilon}\pi\omicron\mu\acute{\upsilon}\omega$ и лексикографски хапакс $\acute{\alpha}\nu\alpha\mu\acute{\upsilon}\omega$.

Закључак проистекао из анализе значења глагола $\mu\acute{\upsilon}\omega$ и његових превербалних сложеница гласи да он у себи носи општу семантику спонтаног затварања отвора на телу човека, животиње или биљке (за затварање које је чин спољашњег дејства, са објектима као врата, прозор, ковчег, кутија, књига, грчки има други глагол, $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\acute{\iota}\omega$, чије је основно значење ‘закључати’, пошто је изведен као деноминал од (још праиндоевропске) речи $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\acute{\iota}\varsigma < \kappa\lambda\eta\acute{\iota}\varsigma$, ‘кључ’). Ако се упркос формалним тешкоћама у интерпретацији глагола $\mu\ddot{\upsilon}\acute{\epsilon}\omega$, $\mu\ddot{\upsilon}\acute{\epsilon}\omicron\mu\alpha\iota$ и његових изведеница $\mu\acute{\upsilon}\eta\varsigma$, $\mu\acute{\upsilon}\sigma\tau\eta\varsigma$, $\mu\upsilon\sigma\tau\acute{\eta}\rho\iota\omicron\nu$ пође од неке од апсолутних примена глагола $\mu\acute{\upsilon}\omega$, то најпре може бити она која је далеко најбоље посведочена, са подразумеваним субјектом/објектом „очни капци, очи“, дакле „жмурити“. То би ишло у прилог тумачењу по којем изведеница $\mu\acute{\upsilon}\sigma\tau\eta\varsigma$ стоји у опозицији према називу посвећеника вишег ступња $\acute{\epsilon}\pi\omicron\pi\tau\eta\varsigma$, посведоченог не само у Елеусини већ, епиграфски, и на Самотраци.

Разлика се могла заснивати на фазама обреда посвећења, од којих се једна одвијала у потпуном мраку, симболизујући смрт и силазак у доњи свет, а следећа представљала откровење божанских тајни у пуној светлости (ἐλλάμψις). Исту опозицију би у мистеријском контексту изражавали парови μυστήριον и λόγος и Аристотелово παθεῖν : μαθεῖν: после патње у адској тами посвећенику бива расветљена свештена повест и он постаје судеоник тајног знања. У сваком случају, семантика глагола μύω и његових изведеница има само на својој маргини затварање усана и ћутање, што нас одвраћа од – саме по себи примамљиве – претпоставке да су називи μύστης и μυστήριον у вези са заветом ћутања који је обавезивао све посвећенике у мистерије. Но и свођење на семантику затварања очију, жмурења далеко је од извесног; могуће су, свакако, и друге интерпретације, у вези са μύω или независно од њега, тако да и после ове потанке анализе порекло термина μυστήριον — да се послужимо игром речи — остаје за нас мистерија.

У последњем, четвртном поглављу прослеђена је судбина појединих претходно размотрених термина ὄργια, τελετή и μυστήριον у хришћанској употреби, култној и теолошкој. Уз ретке изузетке (θεῖα ὄργια код Евсевија), први термин ранохришћански аутори не користе и вероватно га избегавају дистанцирајући се од оргијастичких Дионисових мистерија. Термин τελεταί употребљавају каткад неутрално у његовом изворном значењу, као Климент Александријски када пише о Елевсинским мистеријама, а чешће позитивно, неретко уз додатак ἱεραί и θεῖαι, примењен на свете Тајне хришћанског култа: крштење, Причешће, јелеосвећење. Глагол μυέω и глаголску именицу μύσις такође преносе из паганског у јудеохришћански вредносни код; Григорије Ниски их користи да опише Мојсијеву пророчку делатност међу Јеврејима, које је он на Синајској гори „посветио“; чешћи су новозаветни контексти, где глагол означава обраћење у хришћанску веру, па онда синегдохом и поједине обреде, као крштење; μύστης ‘посвећеник’, са допуном Χριστοῦ или Θεοῦ, или без те допуне, може значити напосто ‘хришћанин’. За разлику од њега, термин μυστήριον се среће већ у књигама Новог Завета, и то чак 28 пута. Разликују се ἀνθρώπινα и θεῖα, ἅγια μυστήρια, „људски“, тј. пагански мистеријски обреди од хришћанских светих Тајни. У овом другом значењу реч бива примењена и на конкретне предмете, светиње у Заветном ковчегу и свештене сасуде хришћанског

богослужења. У једнини μυστήριον, 'тајна', продужава свој живот и у хришћанској средини, с тим што се то, у претхришћанској употреби „десакрализовано“ значење „ресакрализује“ применом на Тајне нове вере, пре свега на оне везане за Христову смрт и Васкрсење.

Рад се завршава обимним списком коришћене литературе на свим светским језицима.

Закључак Комисије гласи да је пред нама рад у којем је доследно примењен дијахрони филолошко-лингвистички приступ комбинован са разним културно-историјским увидима. Грчки мистеријски термини су размотрени са разних страна: етимолошке, творбене и семантичке. Посебна пажња посвећена је њиховим употребама унутар и изван религијско-мистеријске сфере, које су обилно илустроване одабраним потврдама у њиховом контексту. У исходу смо добили оригиналан научни допринос како историјској лексикологији тако и историји идеја.

Научноистраживачки радови кандидата одликују се иновативношћу, научном актуелношћу, добром методолошком фундираношћу, поткрепљеношћу богатом емпиријском грађом и, не на последњем месту, интердисциплинарним приступом који подразумева и филолошке и теолошке компетенције.

Преводи др Јелене Фемић Касапис показују њено суверено владање теолошком терминологијом, као и специфичним одликама научног стила у домену теологије, али и других контактних и комплементарних дисциплина. Она спретно примењује модерне преводачке поступке, парафразе, адаптације, пермутације, додавања, изостављања, одузимања, узимања у обзир унутарлексичке системности, као и специфичне поступке везане за превођење нееквивалентне лексице и лексице са конотацијом, дефиниција, термина.

Како смо на почетку поменули, кандидат се бави и усменим преводашћом. Послове усменог превођења вршила је на следећим научним скуповима:

- Пети међународни конгрес високих православних теолошких школа, под називом «Јединство, мисија и богословље Цркве у трећем миленијуму», одржан у Београду, 25-30. септембра 2001, у организацији Светог Архијерејског Синода СПЦ и Богословског факултета.

- Међународни научни симпосион поводом 650 година Саборског Томоса (1351-2001) «Свети Григорије Палама у историји и садашњости», одржан у Србињу-Острогу-Требињу, 19-21. октобра 2001, у организацији Митрополије Дабробосанске, Универзитета у Српском Сарајеву и Духовне Академије Светог Василија Острошког.

- Међународни богословско-научни симпосион под називом «Проблематика савременог црквеног законодавства», Београд, 13-15. октобра 2003, у организацији Светог Архијерејског Синода и Богословског факултета у Београду.

- Међународни богословски симпосион «Онтологија и етика», 09-11. октобра 2003, Пожаревац, у организацији Браничевске епархије.

- Α' Συνάντησις Βαλκανικών Οικολογικών Οργανώσεων, 2-4. марта 2001, одржан у Драми, Грчка.

- Β' Συνάντησις Βαλκανικών Οικολογικών Οργανώσεων, септембар 2001, одржан у Драми, Грчка.

- Сусрет градоначелника балканских престоница, новембар 2007, одржан у Новом Саду.

- Међународни богословски симпосион «Црква као икона Свете Тројице», 17-19. октобра 2014, Пожаревац, у организацији Браничевске епархије.

Иако је изворни носилац српског језика, колегиница Фемић Касапис је билингвална, при чему у области савременог грчког језика поседује не само комуникативну него и систематску теоријско-лингвистичку, преводилачку и лингвокултуролошку компетенцију.

У свом педагошком раду др Јелена Фемић Касапис постиже запажене резултате. У наставном раду је показала изванредне способности дидактичког транспоновања материјала везаних за структуру и функционисање грчког језика библијско-патристичког периода, укључујући њихову теоријску презентацију, практичну актуализацију и активизацију у релевантним сферама употребе. Припремила је одговарајуће материјале за оперативну и евалуациону етапу наставе, а мишљење о њеном наставном раду у анкетама које попуњавају студенти у континуитету је веома позитивно.

У целини посматрано, колегиница својим научним и стручним радом показује поседовање изванредних потенцијала за даљи развој и усавршавање у науци и струци, пре свега у домену класичне

филологије, неохеленистике, наставе класичног и савременог грчког језика у теолошком и филолошком образовном профилу и превођења текстова разних стилова и жанрова унутар сакралног функционалностишког комплекса. Сва истраживања колегинице Фемић Касапис поуздано су теоријско-методолошки фундирана и поткрепљена богатом и разнородном грађом.

Мишљење и предлог Комисије. Пошто је пажљиво прегледала конкурсни материјал, Комисија је утврдила да др **Јелена Фемић Касапис поседује потребан степен научних и стручних квалификација** у области и на предмету за који се бира (имамо у виду квалитет њених научних радова и превода, поседовање филолошких и теолошких компетенција потребних за квалификовано и компетентно бављење грчким језиком библијско-патристичког периода и савременим грчким језиком, као и искуство у настави оба поменута развојна периода овога језика). Она **испуњава све законске предуслове за избор у звање доцента**: завршене студије класичне филологије, одбрањен магистарски рад, одбрањену докторску дисертацију, способност за наставни рад, научне радове у одговарајућој области објављене у научним часописима и зборницима, стручне радове.

На основу изложеног, Комисија сматра да су се стекли сви услови из Закона о високом образовању (Службени гласник РС, бр. 76/2005, 97/2008, 44/2010, 93/2012 и 99/2014), Статута Православног богословског факултета (Пречишћен текст број 02-1032/3 од 27.12.2012. године), Правилника о начину и поступку стицања звања и заснивања радног односа наставника Универзитета у Београду («Гласник Универзитета у Београду» бр. 142/2008, 150/2009 и 160/2011), и Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету у Београду („Гласник Универзитета у Београду“ бр. 183/2015 – Пречишћен текст) **да се др Јелена Фемић Касапис, доктор класичне филологије и асистент Православног богословског факултета Универзитета у Београду, изабере у звање доцента** по конкурсном објављеном у дневном листу "Данас", додатак "Послови" од 13. маја 2015. године, па се стога с поверењем и особитим поштовањем обраћа Изборном већу Православног богословског факултета Универзитета у Београду са предлогом да прихвати извештај Комисије и упути предлог Стручном већу за друштвенохуманистичке науке Универзитета у Београду за избор

асистента др Јелене Фемић Касапис у звање доцента за ужу научну област Библијско-патристичка филологија, предмет Грчки језик, са пуним радним временом на Факултету.

Београд, 09. 06.2015.

КОМИСИЈА:

Др Иринеј Буловић, ред. проф.
Православног богословског факултета
Универзитета у Београду

Др Александар Лома, ред. проф.
Филолошког факултета
Универзитета у Београду,
редовни члан САНУ

Др Милена Јовановић, ред. проф.
Филолошког факултета
Универзитета у Београду

Др Сандра Шћепановић, доцент
Филозофског факултета
Универзитета у Београду

Др Ивана Кнежевић, доцент
Православног богословског факултета
Универзитета у Београду